

SNÍŽENÍ HODNOTY AKTIV – KONKRÉTNÍ PROJEV APLIKACE ZÁSADY OPATRNOSTI V ÚČETNÍCH VÝKAZECH*

Príspevek obsahuje stručný popis zásady opatrnosti a jejího projevu v účetnictví.

Zvláštní pozornost byla věnována otázce snížení hodnoty dlouhodobých aktiv.

*Hlavní pozornost je věnována problematice snížení hodnoty dlouhodobých aktiv podle
dikce Mezinárodních standardů účetního výkaznictví, amerických všeobecně
uznávaných účetních principů a české účetní úpravy*

Úvod do problematiky. Zásada opatrnosti patří od nepaměti mezi základní principy, na kterých jsou budovány účetní systémy. Podnikání probíhá v podmínkách rizika a nejistoty, které mohou ohrožovat budoucí existenci podniku. Soudí se, že informace poskytované účetnictvím by u jejich uživatelů neměly vzbuzovat nepřiměřeně optimistická očekávání, a proto by tato rizika a nejistoty měla být zobrazena v účetních výkazech. Z toho vyplývá, že náklady by měly být rozpoznány spíše dříve než později a výnosy vice versa. Zároveň y se měly vykazovat nejnížší z možných hodnot aktiv a výnosů a nejvyšší z možných hodnot závazků a nákladů. To má za důsledek, že aktiva budou pravděpodobněji oceněny pod běžnou tržní cenou než nad ní a výsledek hospodaření bude většinou nabývat nejnížší z možných hodnot. V konečném důsledku dochází k vykazování hospodářských výsledků, které neodpovídají skutečnosti a které jsou vesměs oproti skutečnosti podhodnoceny. Z toho se dá dedukovat, že se v účetním výkaznictví předpokládá nadřazenost optimismu nad pesimismem.

Historickým vývojem názorů na význam zásady opatrnosti a její podstatou se zabývalo a zabývá velké množství autorů, např. Sterling (1970), Hendriksen (1982), Kam (1990), Belkaoui (1992) či Janhuba (2005). Tradiční chápání zásady opatrnosti, vyjádřené heslem “nepředjímej žádné zisky, ale vykaž (předjímej) všechny ztráty” (Bliss, 1924 nebo MacNeal, 1979),¹ bylo podrobováno rostoucí kritice, např. MacNeal (1979), Chambers (1974), Zeff (1974) či Fireš (1997). Kritika sílí především v poslední třetině 20. století.² Kořeny odmítání úzce souvisejí s globalizací a rozvojem kapitálových trhů. V současné době jsou firmy, které jsou obchodovány na veřejných kapitálových trzích a které dosahují nejvyšší tržní kapitalizace,

* Příspěvek je součástí výzkumného projektu IGA VŠE č. IG105037.

¹ V anglickém originále: „Anticipate no profit, but anticipate all losses” (Bliss) nebo “Never anticipate a profit but provide for all losses” (MacNeal).

² Krátký historický exkurz a argumenty pro a proti zásadě opatrnosti lze nalézt např. v Procházka (2006).

vlastněny tisíci či dokonce milióny drobných investorů. Každý z těchto investorů má pramalý vliv na řízení podniku, navíc jeho jediným zdrojem finančních informací o podniku jsou právě účetní výkazy, které zveřejňuje vedení podniku. V situaci rozptýleného vlastnictví podniku a oddělení řízení podniku od jeho vlastnictví je hlavním předpokladem hladkého fungování kapitálových trhů existence účetnictví, které zobrazuje ekonomické postavení podniku bez jakéhokoliv zkreslení. Z hlediska drobných investorů může mít podhodnocování hospodářských výsledků podobně negativní důsledky jako jejich nad-hodnocování. Nový pohled na zásadu opatrnosti a tendence k oslabení jejího významu se postupně prosazují i do účetních pravidel. Respektování zásady opatrnosti se v současném účetním výkaznictví obvykle projevuje třemi cestami:

- a) detailními požadavky, které vymezují okamžik rozpoznání a vykázání výnosu,
- b) tvorbou rezerv na budoucí rizika a ztráty,
- c) testováním, zda nedošlo k poklesu hodnoty aktiv (tzv. znehodnocení aktiv).

V článku se zaměřím na testování možného poklesu účetní hodnoty aktiva pod jeho tržní ekvivalent. Jednotlivé účetní úpravy přistupují k řešení této problematiky různě, přesto lze vysledovat společné znaky. Obvykle se postupy identifikace potenciálního znehodnocení aktiv u jednotlivých položek liší. Předmětem zkoumání bude snížení hodnoty dlouhodobých aktiv podle dikce Mezinárodních standardů účetního výkaznictví, amerických všeobecně uznávaných účetních principů a české účetní legislativy.

Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS). Zásada opatrnosti obecně. Článek 37 Konceptního rámce uvádí, že obezřetnost spočívá v zakomponování prvku opatrnosti při tvorbě účetních odhadů v podmínkách nejistoty tak, aby aktiva a výnosy nebyly nadhodnoceny a dluhy a náklady podhodnoceny. Konceptní rámec současně zdůrazňuje, že obezřetnost není důvodem pro vytváření tichých rezerv (resp. tichých rezervních fondů) a nadměrných rezerv, pro záměrné podhodnocování aktiv a výnosů a záměrné nadhodnocování dluhů a nákladů. Pokud by se toto stalo skutečností, účetní informace by nebyly neutrální a ztratily by charakteristiku spolehlivosti.

Problematice znehodnocení dlouhodobých aktiv se věnují dva samostatné standardy; IAS 36 *Snížení hodnoty aktiv* a IFRS 5 *Dlouhodobá aktiva držaná za účelem prodeje a ukončené činnosti*. Před samotným testováním možného znehodnocení aktiv musí účetní jednotka určit, zda dané aktivum drží se záměrem používat ho či se záměrem prodat ho. Klasifikace aktiva držného za účelem prodeje je přípustná pouze, jsou-li naplněny podmínky uvedené v IFRS 5. Ve všech ostatních případech se při posuzování eventuálního snížení hodnoty

postupuje v intencích IAS 36, který dále vynímá některé oblasti ze své působnosti a svěruje je jiným standardům (např. zásoby, některé cenné papíry, stavební smlouvy, apod.).

Dlouhodobá aktiva držaná za účelem prodeje. Účetní jednotka klasifikuje dlouhodobé aktivum jako držené za účelem prodeje, jestliže se jeho účetní hodnota získá zpět především prodejem, a nikoliv pokračujícím užíváním. Pro tyto účely musí být aktivum v současném stavu k dispozici pro okamžitý prodej za podmínek, které jsou běžné a obvyklé pro prodej takových aktiv. Jeho prodej musí být vysoce pravděpodobný. Vysoká pravděpodobnost prodeje si vyžaduje, aby se management jednotky zavázal k plánovanému prodeji aktiva. Vedení podniku též musí zahájit aktivní kroky pro vyhledání kupce a realizaci prodejního plánu. Prodávané aktivum musí být aktivně nabízeno za cenu, která je srovnatelná s jeho současnou fair-value. Prodej by měl být dokončen do jednoho roku od data klasifikace aktiva coby drženého k prodeji. Účetní jednotka vykáže aktivum klasifikované ve skupině držené za účelem prodeje v nižší z:

- účetní hodnoty,
- fair-value mínus náklady spojené s prodejem aktiva.

Jestliže se očekává, že k prodeji dojde za období delší než jeden rok, účetní jednotka prodejní náklady diskontuje na jejich současnou hodnotu k datu účetní závěrky. Veškerá následná zvýšení současné hodnoty prodejních nákladů z titulu plynutí času se vykáží v hospodářském výsledku jako finanční náklad (tj. úrok).

Dlouhodobá aktiva držaná za účelem používání. U tohoto typu aktiv se postupuje na základě díky IAS 36. Ten ve článku 2 vyjmenovává některé případy, které nejsou předmětem zájmu tohoto standardu, nýbrž jsou zpracovány na jiných místech IFRS (např. zásoby, stavební a obdobné dlouhodobé smlouvy, některá finanční aktiva, biologická aktiva, aj.). IAS 36 ukládá jednotkám povinnost ověřovat při přípravě účetní závěrky možné náznaky snížení hodnoty aktiv. Konkrétně se posuzuje vztah mezi účetní hodnotou aktiva (hodnotou netto) a tzv. zpětně ziskatelnou částkou. Je-li zpětně ziskatelná částka nižší než účetní hodnota, podnik vykáže vzniklý rozdíl jako korekci (snížení) hodnoty aktiva v rozvaze a souvztačně jako ztrátu (loss) ve výsledovce. Zpětně ziskatelná částka je vyšší částka z:

- fair-value aktiva mínus náklady prodeje – tj. částky, kterou je možné získat prodejem aktiva,
- hodnoty z užívání – tj. současné hodnoty budoucích peněžních toků, které podnik očekává, že mu poplynou ze stálého užívání aktiva a z jeho pozbytí na konci doby použitelnosti.

Zpětně získatelná částka aktiva³ se určuje každoročně k datu účetní závěrky u nehmotných aktiv dosud nepřipravených k používání a u nehmotných aktiv s neurčitelnou dobou použitelnosti. U ostatních aktiv se zjišťuje v případech, kdy účetní jednotka registruje náznaky možného snížení hodnoty aktiv. Při posuzování, zda existuje indicie, že aktivum má sníženou hodnotu, vezme podnik v úvahu informace jak z vnějšího prostředí (např. významný pokles tržní hodnoty aktiva, zvýšení tržní míry výnosnosti z investic, účetní hodnota aktiv podniku je vyšší než jeho tržní kapitalizace), tak z vnitřních zdrojů (např. důkazy fyzického poškození aktiva, morální zastarávání aktiva, apod.). Ztráta ze snížení hodnoty se vykazuje ve výsledovce, nejedná-li se o aktivum přeceněné na jinou hodnotou dle požadavku jiného standardu (např. alternativní řešení uvedené v IAS 16 – viz dále).

Stanovení hodnoty z užívání si vyžaduje odhadnout budoucí peněžní toky, které budou spojené s aktivem v průběhu jeho užívání a které vzniknou při jeho vyřazení na konci doby použitelnosti. Protože **hodnota z užívání se dle IAS 36 počítá na bázi současné hodnoty očekávaných peněžních toků**, musí účetní jednotka stanovit vhodnou diskontní sazbu pro aktualizaci peněžních toků k datu účetní závěrky. Odhad budoucích peněžních toků by měl vycházet z rozumných a doložitelných plánů a předpokladů managementu, které budou respektovat ekonomické podmínky po dobu použitelnosti aktiva. Mělo by se vycházet především z externích podkladů. U interních zdrojů se musí jednat pouze o současné plány, které byly managementem odsouhlaseny. Nelze-li obhájit delší časový úsek, plány a předpovědi peněžních toků se stanovují maximálně na dobu pěti let.

Odhady peněžních toků zahrnují peněžní přítoky z průběžného užívání aktiva, peněžní odtoky nezbytné k tomu, aby aktivum mohlo generovat peněžní příjmy, a peněžní toky z pozbytí aktiva na konci doby jeho použitelnosti. Diskontní sazbu účetní jednotka určí na základě tržních informací. Jestliže pro dané aktivum neexistuje zvláštní tržní diskontní sazba, musí ji podnik odvodit nepřímou. Vypočtená diskontní sazba se stanovuje na bázi před zdaněním a odráží aktuální tržní odhad časové hodnoty peněz a rizik specifických pro aktivum, o něž nebyly upraveny odhady budoucích peněžních toků. Po vykázáni ztráty ze snížení hodnoty musí účetní jednotka upravit odpisový plán, aby odpisy aktiva v budoucích obdobích byly vyjádřeny na systematickém základě po dobu zbývající použitelnosti dlouhodobého aktiva.

³ Nemožnost určit fair value je dosti častým jevem, zejména u specifických aktiv. Lze si jen těžce představit, že by např. železárny byly schopny nějakým způsobem prodat tavící pece. Potom jediným činitelem ovlivňujícím zpětně získatelnou částku je hodnota z užívání. Druhá možnost, tj. nulová hodnota z užívání, je spíše výjimečná a svědčí o tom, že podnik drží aktivum namísto používání spíše za účelem investování volných prostředků a jeho dalšího prodeje. Potom je zpětně získatelná částka rovna fair value aktiva minus náklady spojené s prodejem. (Proto IFRS i US GAAP požadují po účetních jednotkách, aby rozdělily aktiva do dvou skupin – na aktiva držená za účelem používání a aktiva držená za účelem prodeje a u obou skupin je poté odlišné oceňování i zkoumání možného znehodnocení). Posledním případem je situace (nejčastější), že u aktiva lze zjistit jak hodnotu z užívání, tak i jeho fair value. Potom je zpětně získatelná částka vyšší z těchto dvou hodnot.

Proč vzniká účetní jednotce povinnost upravit odpisový plán? Snížení hodnoty indikuje, že odhady, ze kterých vycházel původní odpisový plán, neodpovídají skutečnosti. Vykázáním ztráty ze snížení hodnoty aktiva ve výsledovce navíc došlo k nepředpokládanému přesunu části pořizovací ceny do nákladů. Jestliže by se pokračovalo v odpisování podle původního odpisového plánu, dostala by se do nákladů vyšší částka než odpisová základna. Samotná revize odpisového plánu spočívá v přehodnocení všech odhadů, které účetní jednotka učinila v okamžiku zařazení aktiva do používání, tj.:

- odhadu rozložení výnosů po zbývajících dobu životnosti aktiva, od čehož se odvíjí volba metody odpisování,
- odhadu zbývajících dobu životnosti aktiva,
- odhadu zbytkové hodnoty.

Na základě nových skutečností se vypočte nová odpisová základna, vybere se vhodná metoda odpisování a sestaví se upravený odpisový plán.

Zvláštní pozornost věnuje tento standard zjišťování snížení hodnot u aktiv, které jsou atu účetní závěrky vykazovány v jiné než historické ceně. Jedná se zejména o alternativní řešení uvedené v IAS 16 *Pozemky, budovy a zařízení*, podle kterého je povoleno tato aktiva vykazovat ve fair value. Na první pohled se může zdát zbytečné testovat možné snížení aktiv oceňovaných ve fair value. Ve výjimečných situacích mohou ovšem nastat takové okolnosti, že zpětně ziskatelná částka aktiva je nižší než jeho účetní hodnota, kterou je po provedeném přecenění fair value aktiva. V zásadě existují dvě možnosti, kdy se lze setkat s touto situací. V prvním případě je hodnota z užívání výrazně nižší než fair value aktiva a současně náklady spojené s prodejem aktiva jsou významné. Druhou možností je, že fair value aktiva byla stanovena na jiném základě, než je tržní hodnota. Standard v této souvislosti uvádí, že zjišťování, zda aktivum přeceněné na fair value je aktivem se sníženou hodnotou, závisí na základně použité pro stanovení fair value.

1. Je-li fair value aktiva stanovena na základě tržní hodnoty, potom jediným rozdílem mezi fair value aktiva a částkou fair value mínus náklady prodeje jsou přímé přírůstkové náklady spojené s pozbytím aktiva:

a) Jsou-li náklady pozbytí zanedbatelné, zpětně ziskatelná částka přeceněného aktiva je nutně blízká jeho hodnotě po přecenění nebo je větší než hodnota po přecenění (tj. zpětně ziskatelná částka je stejná nebo vyšší než fair value). Je nepravděpodobné, že přeceněné aktivum je aktivem se sníženou hodnotou, a zpětně ziskatelnou částku není třeba odhadovat.

b) Nejsou-li náklady pozbytí zanedbatelné, fair value mínus náklady na prodej přeceněného aktiva jsou nutně menší než jeho fair value. Jestliže hodnota z užívání je nižší než fair value aktiva, potom je přeceněné aktivum aktivem se sníženou hodnotou a účetní jednotka musí vykázat toto snížení hodnoty ve výkazech.

2. Je-li fair value aktiva určena na jiném základě, než je tržní hodnota, jeho přeceněná částka se může lišit od zpětně ziskatelné částky (oběma směry). Pro určení, zda se jedná o aktivum se sníženou hodnotou, použije jednotka ustanovení tohoto standardu.

Vykazování ztráty ze snížení hodnoty aktiv. Je-li zpětně ziskatelná částka aktiva menší než jeho účetní hodnota, účetní jednotka sníží hodnotu aktiva na jeho zpětně ziskatelnou částku. Takové snížení je ztrátou ze snížení hodnoty. Ztráta ze snížení hodnoty se uznává okamžitě do zisku a ztráty, pokud aktivum není vedeno v přeceněné hodnotě podle jiného standardu (viz opět povolené řešení v IAS 16). Jakákoli ztráta ze snížení hodnoty dříve přeceněného aktiva je pokládána za snížení přecenění podle tohoto jiného standardu. U aktiva, jehož účetní hodnota vychází z historických nákladů, se ztráta ze snížení hodnoty vykáže ve výsledovce. Avšak ztráta ze snížení hodnoty aktiva přeceněného na fair value je zachycena přímo proti jakémukoliv přírůstku z přecenění daného aktiva ve výši, ve které ztráta ze snížení hodnoty nepřevyšuje částku přírůstku z přecenění téhož aktiva.

Uvažujme situaci, kdy účetní jednotka ruší předchozí snížení hodnoty aktiva. To je možné pouze tehdy, jestliže došlo ke změnám v odhadech použitých při stanovení zpětně ziskatelné částky aktiva od doby, co byla naposledy uznána ztráta ze snížení hodnoty. Jedná-li se o takový případ, účetní hodnota aktiva se zvýší na jeho zpětně ziskatelnou částku. *Nová účetní hodnota aktiva po zrušení snížení hodnoty ovšem nesmí převyšovat účetní hodnotu (sníženou o akumulované odpisy), kterou by aktivum mělo, pokud by v předchozích letech nebyla uznána žádná ztráta ze snížení hodnoty aktiva.* Takovéto zvýšení zpětně ziskatelné částky se považuje za zrušení ztráty ze snížení hodnoty aktiva (tj. korekce nákladů). Zvláštní pozornost standard opět věnuje aktivům přeceňovaným na fair value. Zde platí analogický postup jako v situaci zachycení snížení hodnoty aktiv přeceňovaných na jinou základnu než je historická cena.

Americké všeobecně uznávané účetní principy (US GAAP). Zásada opatrnosti obecně. Změněný pohled na rozsah, ve kterém by zásada opatrnosti měla být aplikována při přípravě účetních výkazů, nalezneme ve Vyhláše konceptů finančního účetnictví č. 2,⁴ která v odstavci 93 uvádí (podobně jako Koncepční rámec IFRS), že dodržování této zásady neopravňuje k záměrnému podhodnocování čistých a zisku. Podhodnocení čistých aktiv v jednom období totiž nevyhnutelně vede k nadhodnocování zisku v obdobích následujících.

Otázku znehodnocení dlouhodobých aktiv řeší FAS 144. Rozlišují se jednak dlouhodobá aktiva, která podnik drží z důvodu, aby je užíval, dlouhodobá“ aktiva určená k prodeji.

⁴ FASB Statement of Financial Accounting Concepts No. 2: *Qualitative Characteristics of Accounting Information*.

Aktiva určená k prodeji. FAS 144 vyžaduje současné splnění šesti podmínek, aby aktivum mohlo být zařazeno do skupiny aktiv k prodeji. Tyto podmínky jsou srovnatelné s IFRS 5. Přestane-li v průběhu času jedna z podmínek platit, musí jednotka aktivum překlasifikovat do skupiny držené za účelem používání. Aktiva určená k prodeji se vykazují v nižší hodnotě z:

- účetní hodnoty aktiva,
- fair-value aktiva méně náklady spojené s prodejem aktiva.

Aktiva držená za účelem používání. Ztráta ze znehodnocení aktiva se vykáže, není-li účetní hodnota dlouhodobého aktiva zpětně získatelná a převyšuje-li současně jeho fair-value. Účetní hodnota dlouhodobého aktiva není zpětně získatelná, je-li účetní hodnota vyšší než hodnota očekávaných peněžních toků z užití aktiva a jeho případného pozbytí. Úprava amerických standardů je v tomto bodě shodná s Mezinárodními standardy. *Důležitým rozdílem oproti IAS 36 je, že při zjišťování hodnoty z užívání se očekávané budoucí peněžní toky nediskontují.*⁵ Standard též uvádí několik okolností, jejichž výskyt má za následek možné problémy se zpětným získáním účetní hodnoty aktiva. Je-li dlouhodobé aktivum testováno na znehodnocení, musí účetní jednotka současně přezkoumat veškeré účetní odhady související s odepisováním daného aktiva.

Jestliže účetní jednotka nabude poznání, že aktivum držené za účelem používání, disponuje znaky snížení hodnoty, musí vykázat tuto ztrátu ve výsledovce. Snížená účetní hodnota aktiva je novou výchozí oceňovací bází a v případě odpisovaných aktiv účetní jednotka musí upravit odpisový plán s ohledem na zbývající dobu životnosti aktiva a odhadovanou zbytkovou hodnotu. *Klíčovou odlišností FAS 144 od IAS 36 je, že snížení hodnoty aktiva je podle FAS 144 nezvratné, tj. snížení hodnoty aktiva je dle amerických standardů považováno za trvalé a nikoliv přechodné.* Účetní jednotce není dovoleno v budoucnu zvrátit minulé snížení hodnot, ani při výrazně pozitivní změně podmínek.

Česká účetní legislativa. Zásada opatrnosti obecně. Požadavek na dodržování zásady opatrnosti lze vyvodit z ustanovení obsaženého v § 25 odst. 2 zákona o účetnictví a s ním souvisejícího § 26 odst. 3 zákona. Účetní jednotky při oceňování ke konci rozvahového dne zahrnují jen zisky, které byly dosaženy a berou v úvahu všechna předvídatelná rizika a možné ztráty, které se týkají majetku a závazků a jsou jim známy do okamžiku sestavení účetní závěrky, jakož i všechna snížení hodnoty bez ohledu na to, zda je výsledkem hospodaření účetního období zisk nebo ztráta. Tohoto požadavku je dosahováno pomocí tvorby rezerv, opravných položek a odpisováním majetku.

⁵ Další odlišností je, že FAS 144 neomezuje délku časového intervalu, pro který se má plán odhadovaných budoucích peněžních toků z užívání aktiva sestavit. Namísto hranice 5 let, kterou uvádí IAS 36, FAS 144 stanovuje, že toky mají být odhadnuty pro zbývající dobu životnosti aktiva.

Test na snížení hodnoty majetku se provádí na základě inventarizace. Jestliže existují náznaky, že došlo k přechodnému snížení hodnoty majetku, a pokud není ocenění vyjádřeno jiným způsobem (např. reálnou hodnotou), vytvoří účetní jednotka k tomuto majetku opravnou položku do nákladů. Opravné položky tedy vyjadřují pouze přechodné snížení hodnoty majetku. Pominou-li důvody tohoto přechodného snížení hodnoty, rozpustí účetní jednotka opravnou položku ve prospěch příslušného nákladového účtu, maximálně ovšem do výše vytvořené opravné položky (opravná položka nesmí mít aktivní zůstatek)

Opravné položky k dlouhodobému hmotnému a nehmotnému majetku. Podle Českého účetního standardu č. 005 *Opravné položky* (odst. 4.1.2) se opravné položky k odpisovanému dlouhodobému majetku, jehož užitná hodnota se běžně snižuje opotřebením, tvoří v případech, kde je jeho užitná hodnota zjištěná při inventarizaci výrazně nižší, než je jeho ocenění po odečtení opravek, a toto snížení nelze považovat za definitivní (za snížení trvalého charakteru).

Příkladová část.

Příklad 1: Výpočet zpětně získatelné částky a vykázání snížení hodnoty aktiv.

Podnik “Dřevořez, a.s.” nakupuje stromy, které zpracovává a dále prodává v podobě standardizovaných dřevěných desek. Ke zpracování dřeva používá podnik “Dřevořez” mj. i *Super-pilu*, která byla pořízena na počátku roku 2004 za 5 000 000. Odhadovaná životnost pily je 10 let a je odepisována lineárním způsobem. Ke konci roku 2006 nastává krize v odvětví a dochází k oslabení poptávky po dřevě. Podnik “Dřevořez” proto testuje svá aktiva na možné znehodnocení. Vzhledem k nastávající krizi firma odhaduje, že by *Super-pilu* prodala maximálně za 2 500 000. Odhadované objemy tržeb z prodeje dřeva v příštích 5 letech jsou následující:

<i>Rok</i>	<i>Objem prodejů</i>
2007	700 000
2008	800 000
2009	850 000
2010	950 000
2011	950 000

Budu se zabývat tím,⁶ zda nastala situace, která vede k zachycení znehodnocení aktiva podle:

1. US GAAP,
2. IFRS,
3. českých účetních předpisů.

Řešení. Podle IAS 36 i FAS 144 porovnáváme účetní hodnotu netto s tzv. zpětně získatelnou částkou. Pořizovací cena *Super-pily* je 5 000 000. Doba použitelnosti

⁶ Při výpočtech budu předpokládat, že vhodná diskontní míra je 10 %.

aktiva je 10 let. Pro jeho odpisování zvolila účetní jednotka lineární časové odpisy, a proto je roční odpis 500 000. Oprávky dosáhnou tedy k datu účetní závěrky 2006 výši 1 500 000 a zůstatková cena aktiva, která je současné účetní netto hodnota, činí 3 500 000.

1. US GAAP

Zpětně ziskatelná částka je vyšší z hodnoty užívání nebo čisté realizovatelné hodnoty. Hodnotu z užívání podle FAS 144 zjistíme jako sumu očekávaných budoucích peněžní toků, které účetní jednotce poplynou z užívání aktiva. Na základě zadaných údajů je hodnota z užívání 4 250 000. Hodnota z užívání je současně i zpětně ziskatelnou částkou, neboť čistá realizovatelná hodnota je pouze 2 500 000. **Protože zpětně ziskatelná částka je vyšší než účetní netto hodnota Super-pily, účetní jednotka sestavující výkazy v souladu s americkými všeobecně uznávanými zásadami by nevykazovala žádnou ztrátu ze snížení hodnoty aktiva a Super-pila by byla v rozvaze vykázána v účetní hodnotě 3 500 000.**

2. IFRS

Dle IAS 36 je zpětně ziskatelná částka taktéž vyšší z hodnoty užívání nebo čisté realizovatelné hodnoty. Nicméně při výpočtu hodnoty z užívání se očekávané budoucí peněžní toky diskontují vhodnou diskontní sazbou na současnou hodnotu. Diskontujeme-li očekávané toky sazbou 10 %, hodnota z užívání je 3 174 876, což je současně zpětně ziskatelná částka. **Protože zpětně ziskatelná částka je nižší než zůstatková hodnota Super-pily, musela by účetní jednotka sestavující výkazy v souladu s IAS/IFRS vykázat ztrátu ze snížení hodnoty aktiv v částce 325 124.**⁷ O tuto částku by se zvýšily korekce dlouhodobých hmotných aktiv a současně snížil výsledek hospodaření.⁸

Rok	Objem prodeje	Diskontovaná částka
2007	700 000	636 364
2008	800 000	661 157
2009	850 000	638 618
2010	950 000	648 863
2011	950 000	589 875
celkem	4 250 000	3 174 876
úroková míra	10%	
pořizovací cena	5 000 000	
oprávky	1 500 000	
zůstatková cena	3 500 000	

⁷ $(3\,500\,000 - 3\,174\,876) = 325\,124$.

⁸ Připomínám, že dále by musela následovat úprava odpisového plánu, který bude vycházet z nových podmínek.

3. Česká legislativa

Po prostudování české účetní legislativy bychom narazili na problém – “správné” řešení tohoto problému bychom hledali velice složitě. Český účetní standard č. 5 požaduje u odpisovaných aktiv porovnání zůstatkové hodnoty aktiva s jeho hodnotou z užívání. Bohužel předpisy už dále neuvádějí, jakým způsobem máme vypočíst tuto hodnotu z užívání a tedy výsledek může být v podstatě libovolný. Jediným schůdným řešením se jeví, že účetní jednotka by si měla vytvořit vnitřní směrnici, kde by si vymezila způsob zjišťování možného snížení hodnoty aktiv – samozřejmě nikoliv v rozporu s právními předpisy.

Příklad 2: Následné zvrácení původního snížení hodnoty aktiva.

Předpokládejme, že v následujícím roce (tj. 2007) se podařilo získat nové zakázky v zahraničí a zpětně získatelná částka *Super-pily* se zvýšila na 3 300 000. Jak se tato skutečnost projeví ve výkazech?

Řešení:

1. US GAAP

V případě US GAAP zpětně získatelná částka 3 300 000 je vyšší, než účetní hodnota netto, proto by se nic nedělo. Jenom si dovoluji připomenout, že pokud by nastala situace, kdy nejprve byla hodnota aktiva v rozvaze snížena a v dalších letech došlo k zpětnému vzrůstu zpětně získatelné částky nad účetní hodnotu aktiva, FAS 144 nepovoluje toto zvrácení do výkazů promítnout.

2. IFRS

V roce 2007 se zpětně získatelná částka aktiva změnila na 3 300 000, protože se podniku “Dřevořez” podařilo získat nové zakázky v zahraničí (tj. změnil se podmínky, za kterých byl činěn odhad zpětně získatelné částky v předchozím účetním období). Je splněna podmínka, za které IAS 36 povoluje zvrácení původního snížení hodnoty aktiva a jeho vykázání v nové zpětně získatelné částce. **Platí ovšem omezení!** Nová účetní hodnota aktiva po zrušení snížení hodnoty nesmí převyšovat účetní hodnotu (sníženou o akumulované odpisy), kterou by aktivum mělo, pokud by v předchozích letech nebyla uznána žádná ztráta ze snížení hodnoty aktiva. Nejprve tedy musíme určit strop, kterého může zvrácení snížení hodnoty dosáhnout. Účetní hodnota netto ke konci roku 2007 by dosáhla, pokud by nebyly v předchozích účetních období vykazovány žádné ztráty ze snížení hodnoty, částky 3 000 000. Toto je maximální částka, na kterou lze zvrátit snížení hodnoty z předcházejícího účetního období. V této hodnotě by tedy byla *Super-pila* vykázána v rozvaze.⁹

3. Česká legislativa

Podle českých účetních předpisů je možné v budoucích obdobích zrušit vytvořenou opravnou položku k majetku, pominou-li okolnosti, kvůli kterým byla vytvořena. Zvýšení účetní hodnoty aktiva může být ovšem pouze do výše dříve

⁹ Opět by muselo dojít k revizi odpisového plánu.

vytvořené opravné položky. Vzhledem k tomu, že nebylo možné jednoznačně určit výši vytvořené opravné položky (viz výše), nelze ani nic říct o tom, v jakém rozsahu by došlo ke zrušení opravné položky.

Příklad 3: Test na snížení hodnoty aktiv u alternativního řešení uvedeného v IAS 16.

Účetní jednotka u jedné třídy dlouhodobých aktiv aplikuje alternativní řešení uvedené v IAS 16 a přeceňuje k datu účetní závěrky tato aktiva na fair value. Historická cena aktiv je 1 000 000 a fair value, na kterou se aktiva přecení, je 1 050 000. Protože náklady spojené s prodejem nejsou nezanedbatelné, provádí jednotka odhad zpětně získatelné částky. Necht' zpětně získatelná částka je 980 000. Projeví se tato skutečnost v účetní závěrce?

Řešení:

Účetní jednotka vykazuje aktiva ve fair value, a proto bude na základě požadavků IAS 16 v rozvaze zachycena v položce uvažované třídy dlouhodobých aktiv částka 1 050 000. Rozdíl z přecenění ve výši 50 000 bude vykázán ve vlastním kapitálu v položce Fondy z přecenění. Protože zpětně získatelná částka aktiv je nižší než jejich účetní hodnota (tj. než fair value), musí účetní jednotka snížit ocenění aktiva na 980 000 a současně vykázat ztrátu ze snížení hodnoty v částce 70 000. Podle požadavku IAS 36 se snížení hodnoty rozloží na dvě části – částka 50 000 se zachytí přímo proti vykázanému přírůstku z ocenění, ale pouze do výše tohoto přírůstku. na vrub Fondů z přecenění do vlastního kapitálu a zbytek ztráty ze snížení hodnoty (tj. 20 000) se vykáže jako náklad (ztráta) ve výsledovce.

Závěr. Příspěvek obsahuje stručný popis zásady opatrnosti a jejího projevu v účetnictví. Zvláštní pozornost byla věnována otázce snížení hodnoty dlouhodobých aktiv. Analýzou úpravy této oblasti podle Mezinárodních standardů účetního výkaznictví, amerických všeobecně uznávaných účetních zásad a českých účetních předpisů je možné dospět k vymezení několika rozdílů. Nejpodstatnější rozdíl mezi IFRS a US GAAP spočívá ve způsobu propočtu hodnoty z užívání a v (ne)možnosti vykázat následné zvrácení snížení hodnoty aktiv.

Česká účetní legislativa trpí mnoha závažnými nedostatky. Současné předpisy jsou příliš obecné a nejednoznačné. Přestože se (alespoň na první pohled) ekonomická podstata ýpočtu opravných položek k majetku z titulu snížení hodnoty tohoto majetku přibližuje úpravě v respektovaných světových účetních systémech, vyskytují se v české účetní kotlině některé nedostatky a vágní formulace, které mohou být v praxi zdrojem určitých komplikací.

Nejasná je zejména podstata termínu užitná hodnota, se kterou u dlouhodobého odpisovaného majetku operují české účetní standardy. Protože účetní předpisy neuvádějí, jakým způsobem tuto hodnotu odvodit, může být tato sféra možnou skulinou, kterou lze užít ke zkreslování účetních informací. Do doby, než budou odstraněny tyto nedostatky, musejí se s případnými potížemi vypořádat sami účetní

jednotky. Nejelegantnějším, nejlogičtějším a nejčistším řešením je vytvoření vnitřní směrnice, která bude definovat postup testování snížení hodnoty u jednotlivých skupin aktiv. Za mustr pro zpracování této vnitřní směrnice – která samozřejmě nemůže být v rozporu s účetně-právními předpisy – mohou bezpochyby sloužit právě Mezinárodní standardy účetního výkaznictví či americké všeobecně uznávané účetní zásady.

LITERATURA:

1. *Belkaoui A.R.* Accounting Theory. London, San Diego, New York: Academic Press, 1992.
2. *Bliss J.H.* Management Through Accounts. New York: The Ronald Press Co, 1924.
3. *Chambers R.J.* Accounting, Evaluation and Economic Behavior. Houston: Scholars Book, 1974 (Reprint of 1966).
4. České účetní standardy pro účetní jednotky, které účtují podle vyhlášky č. 500/2002 Sb., ve znění pozdějších předpisů.
5. *Fireš B., Zelenka V.* Oceňování aktiv a dluhů v účetnictví. Praha: Management Press, 1997.
6. *Hendriksen E.S.* Accounting Theory. Homewood: Irwin, 1982.
7. *Janhuba M.* Základy teorie účetnictví. Praha: Oeconomica, 2005.
8. *Kam V.* Accounting Theory. New York: Wiley, 1990.
9. *MacNeal K.* Truth in Accounting. Houston: Scholars Books, 1979 (Reprint of 1939).
10. Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRS) 2005: včetně Mezinárodních účetních standardů (IAS) a Interpretací k 1. lednu 2005. Praha: Svaz účetních, 2005.
11. *Procházka D.* Konzervatismus v účetnictví – od historie po současnost. Praha 02.12.2006. In: Zelenková, M. (ed.): Změny účetní a daňové legislativy v roce 2007 – Sborník pedagogické konference IV. ročník. Praha: Nakladatelství Oeconomica, 2006, s. 104-115. ISBN 80-239-8367-9.
12. *Sterling R.R.* The Theory of the Measurement of Enterprise Income. Lawrence: University of Kansas Press, 1970.
13. Vyhláška č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví.
14. Statements of Financial Accounting Concepts. Statements of Financial Accounting Standards. FASB, on-line, [cit. 25. června 2007]. Dostupné na: <www.fasb.org/st/>.
15. Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví ve znění pozdějších předpisů.
16. *Zeff S.A., Keller T.F.* Financial Accounting Theory I: ssues and controversies. New York: McGraw-Hill, 1974.